

MIJN REGIO IN CORONACIJFERS

KVK Regiodata brengt je regio in beeld

KVK

Colofon

Uitgave

Kamer van Koophandel®, Utrecht, september 2021

Overname is toegestaan met bronvermelding

Contact

Ruud Mannaart (ruud.mannaart@kvk.nl)

Laura van Klink (laura.van.klink@kvk.nl)

Meer weten over de regionale economische ontwikkeling?

Bekijk ook:

- [KVK Regiodata](#)
- [Rapportage Conjunctuurenquête Nederland \(ieder kwartaal\)](#)

Inhoud

Voorwoord	4
Inleiding	5
Onderzoeksaanpak	5
Samenvattend beeld en conclusies	6
Bijlagen	11

1. Overzicht COROP-regio's
2. Conjunctuur: Verschil in ontwikkeling op de onderliggende 4 variabelen: omzet, winstgevendheid, investeringen en personeelssterkte in de coronaperiode ten opzichte van de periode voor corona (in %)
3. Starters, stoppers en faillissementen: verschil in ontwikkeling tussen de coronaperiode en de periode voor corona (in %)
4. Ontwikkeling van het groeitempo bedrijvigheid per sector: verschil tussen de coronaperiode en de periode voor corona (in %)
5. Totaaloverzicht per COROP-regio
6. Definities

Voorwoord

Op het moment dat ik dit voorwoord schrijf (september 2021), lijken de grootste belemmeringen waarmee het Nederlandse bedrijfsleven door de corona-pandemie wordt geconfronteerd achter de rug.

Over het geheel genomen worden met name de evenementenbranche, de nachthoreca en de toeristensector nog steeds hard geraakt en wereldwijd is de pandemie nog verre van onder controle.

Vanuit de regiostimuleringsstaak die KVK heeft, verzamelen wij data over de regionale economie. Het leek ons een goed moment om de cijfers en kennis te delen die iets vertellen over de economische ontwikkeling in de coronaperiode. Daarom deze publicatie. KVK wil met deze data regio's helpen een beter inzicht te krijgen in het economisch presteren van hun regio.

Wij hebben Otto Raspe, Hoofd Research Regio's, Innovatie, Duurzaamheid en Ondernemerschap van de Rabobank gevraagd om vanuit zijn expertise op het gebied van regionale economische ontwikkeling zijn reflectie op de cijfers te geven. Zijn bijdrage tref je ook in deze publicatie aan.

Heb je vragen over deze rapportage? Neem dan gerust contact met ons op. Onze adviseurs staan klaar om antwoorden te geven en samen met jou te kijken of we met meer data en/of informatie je nog verder kunnen helpen.

Ik wens je veel leesplezier.

Saskia Bosch

Clusterdirecteur Economisch Beleid & Ondernemen.

Inleiding

Enkele jaren geleden is KVK Regiodata ontwikkeld als een benchmarktool waarmee de regio's hun economieën onderling kunnen vergelijken. Toen we in het voorjaar van 2020 met de pandemie werden geconfronteerd, hebben we vrij snel de keuze gemaakt de tool zo uit te breiden dat we de effecten van de crisis op de regio's beter konden monitoren. Nu, bijna anderhalf jaar later, willen we op basis van cijfers uit de tool kijken welk effect corona heeft gehad op de regionale economie.

De corona-pandemie en de overheidsmaatregelen om deze te beteugelen, met name de 2 lockdowns, hebben onmiskenbaar invloed op de resultaten van het Nederlandse bedrijfsleven. De economie lijkt gelukkig weer aan te trekken maar er blijven zorgen en vragen. Wat als de overheidssteun stopt? Kunnen bedrijven gemaakte schulden of uitgestelde belastingen wel terugbetalen?

We weten dat de effecten per branche verschillen. Aan de ene kant zit de evenementenbranche nog steeds op slot. Aan de andere kant beleven webshops en veel bouwbedrijven gouden tijden. Daarnaast verschillen de effecten niet alleen per branche maar ook per regio. Om daar meer inzicht in te geven heeft KVK deze publicatie opgesteld. Voor een goed begrip van de cijfers adviseren wij eerst de onderzoeksaanpak te lezen (zie kader).

Onderzoeksaanpak

We baseren de cijfers op 2 indicatoren uit onze benchmark en monitoringtool KVK Regiodata (www.kvkregiodata.nl):

1. Conjunctuur: Hoe beoordelen ondernemers in de regio de ontwikkeling van hun bedrijf op de volgende variabelen: omzet, winst, investeringen en personeelssterkte? (bron: Conjunctuurenquête Nederland).
2. Groeitempo bedrijvigheid: hoe heeft het aantal bedrijfsvestigingen zich in de regio ontwikkeld? (bron: KVK Handelsregister)

Ad 1: Deze enquête wordt ieder kwartaal gehouden onder bedrijven in Nederland met 5 of meer werkzame personen in het niet-financiële bedrijfsleven. We bekijken de verwachtingen die ondernemers hebben uitgesproken over de ontwikkelingen in het aankomende kwartaal op genoemde 4 variabelen. Binnen de enquête is een score op een variabele het verschil tussen het percentage optimisten (toename) en het percentage pessimisten (afname). Voor de vergelijking van de ontwikkeling in corona en vóór corona (zie onder) baseren we ons op het gemiddelde van genoemde 4 variabelen. De afzonderlijke variabelen staan in bijlage 2.

Ad 2: De mate waarin het aantal bedrijfsvestigingen groeit zegt iets over de economische dynamiek en kansen die ondernemers zien. We hebben vóór de coronaperiode en de periode in corona de groei vergeleken door het verschil te berekenen in de stand op de eerste dag en de laatste dag van de 2 perioden.

Voor deze 2 indicatoren hebben we de ontwikkeling in de coronaperiode vergeleken met de periode daarvoor. De periode van het tweede kwartaal 2020 tot en met het tweede kwartaal 2021 zien we als coronaperiode. Deze 5 kwartalen vergelijken we met de 5 kwartalen daarvoor (eerste kwartaal 2019 tot en met eerste kwartaal 2020).

	VOOR CORONA					IN CORONA					
Q4-2018	Q1-2019	Q2-2019	Q3-2019	Q4-2019	Q1-2020	Q2-2020	Q3-2020	Q4-2020	Q1-2021	Q2-2021	Q3-2021

Voor iedere indicator is voor iedere regio de procentuele afwijking van de periode in corona ten opzichte van de periode vóór corona berekend. Vervolgens hebben wij regio's ingedeeld in 5 bereiken. Als regio-indeling hanteren wij de COROP-indeling.

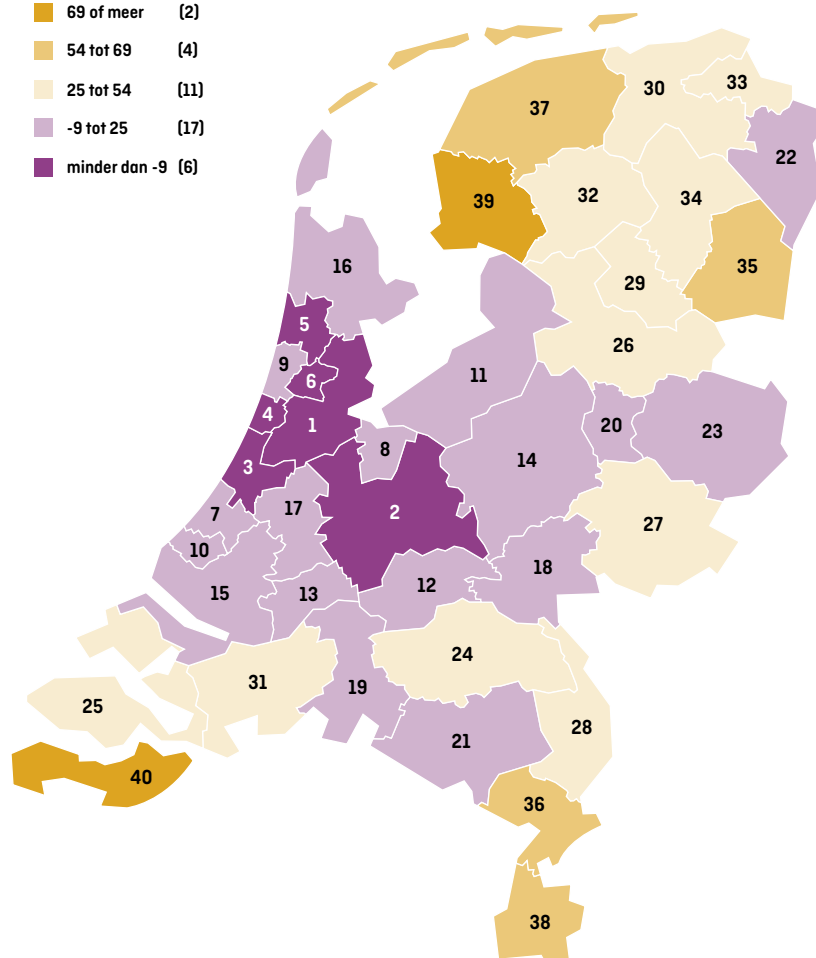
De resultaten op de 2 indicatoren wijzen in grote lijnen in dezelfde richting. Bijna de helft van de regio's zit bij beide in hetzelfde bereik en bijna twee derde aan dezelfde kant (plus of min van het gemiddelde). In tabel 1 zijn de scores voor de regio's voor een goed overzicht naast elkaar gezet.

Samenvattend beeld en conclusies

Groei tempo

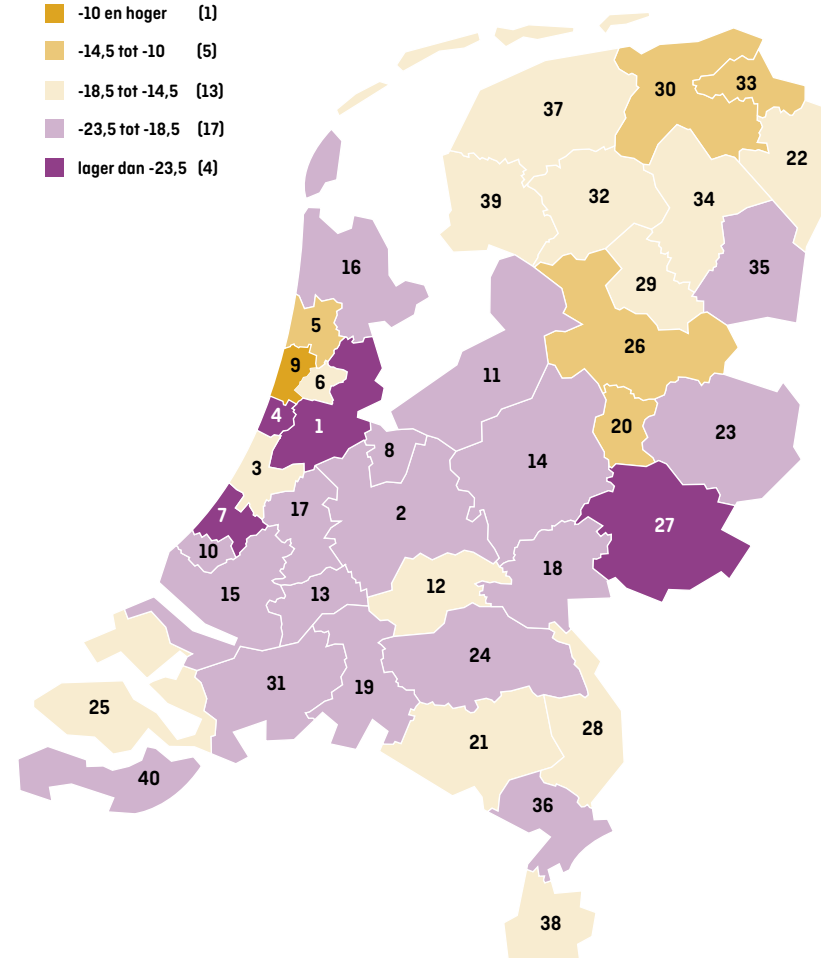
Tijdens corona t.o.v. voor corona

- 69 of meer (2)
- 54 tot 69 (4)
- 25 tot 54 (11)
- 9 tot 25 (17)
- minder dan -9 (6)

Conjunctuur

- 10 en hoger (1)
- 14,5 tot -10 (5)
- 18,5 tot -14,5 (13)
- 23,5 tot -18,5 (17)
- lager dan -23,5 (4)

Zie bijlage 1 voor een verklaring van de nummers.

Tabel 1: Ontwikkeling van het groeitempo bedrijvigheid en de ontwikkeling van de conjunctuur per regio: verschil tussen de coronaperiode en de periode voor corona (in %).
Sortering op basis van groeitempo bedrijvigheid (van laag naar hoog).

COROP-regio	Groeitempo bedrijvigheid	Conjunctuur
Groot-Amsterdam	-19	-27
Utrecht	-19	-21
Agglomeratie Leiden en Bollenstreek	-17	-27
Agglomeratie Haarlem	-15	-25
Alkmaar en omgeving	-10	-14
Zaanstreek	-10	-16
Agglomeratie 's-Gravenhage	-6	-18
Het Gooi en Vechtstreek	-3	-20
IJmond	-1	-5
Delft en Westland	2	-23
Flevoland	3	-20
Zuidwest-Gelderland	3	-15
Zuidoost-Zuid-Holland	4	-21
Veluwe	4	-22
Groot-Rijnmond	5	-20
Kop van Noord-Holland	5	-19
Oost-Zuid-Holland	6	-19
Arnhem/Nijmegen	9	-23
Midden-Noord-Brabant	18	-23

COROP-regio	Groeitempo bedrijvigheid	Conjunctuur
Zuidwest-Overijssel	22	-11
Zuidoost-Noord-Brabant	24	-18
Oost-Groningen	24	-15
Twente	25	-21
Noordoost-Noord-Brabant	29	-21
Overig Zeeland	33	-18
Noord-Overijssel	34	-13
Achterhoek	42	-24
Noord-Limburg	44	-18
Zuidwest-Drenthe	48	-17
Overig Groningen	48	-14
West-Noord-Brabant	49	-20
Zuidoost-Friesland	51	-16
Delfzijl en omgeving	52	-14
Noord-Drenthe	54	-18
Zuidoost-Drenthe	54	-23
Midden-Limburg	63	-22
Noord-Friesland	63	-15
Zuid-Limburg	69	-17
Zuidwest-Friesland	99	-18
Zeeuwsch-Vlaanderen	121	-23
Gemiddeld	25	-19

Leesvoorbeeld: In de regio Groot-Amsterdam ligt de groei van het aantal bedrijfsvestigingen in de coronaperiode 19% lager dan in de periode voor corona. De verwachting van ondernemers over de ontwikkeling conjunctuur in deze regio ligt in de coronaperiode 27% lager dan in de periode voor corona. Deze verwachting hebben we berekend als een gemiddelde verwachting die ondernemers aan ieder begin van het kwartaal hebben uitgesproken over hoe hun omzet, winst, investeringen en personeelssterkte zich gaat ontwikkelen in het komende kwartaal.

De belangrijkste conclusies:

- Het noordelijk deel van de Randstad lijkt het hardst geraakt door de coronacrisis. Het gaat om de regio's Groot-Amsterdam, Alkmaar en Utrecht, de Zaanstreek en de agglomeraties Haarlem en Leiden en Bollenstreek.
- De verklaring voor de verschillen in de mate waarin regio's worden geraakt is divers, maar een belangrijke reden is te vinden in de samenstelling van de bedrijvigheid. Als we kijken naar het groeitempo per sector (bijlage 4), dan zien we met name een afname in de groothandel, de zakelijke diensten, bij cultuur, sport en recreatie en in de horeca. Een groeiversnelling zien we vooral in de detailhandel (webwinkels), de logistiek (koeriersdiensten) en in de land- en tuinbouw.
- Voor Groot-Amsterdam en omliggende regio's is de afname van het internationaal toerisme een voor de hand liggende reden waarom dit gebied relatief sterk geraakt is. De luchthaven Schiphol heeft veel minder passagiers ontvangen en dat werkt door in het hele cluster aan toeleverende bedrijven als taxivoer, catering etc. Als we inzoomen op de groeicijfers van Groot-Amsterdam naar sector, dan zien we echter niet alleen een krimp bij horeca, cultuur, sport en recreatie en de groothandel, maar ook bij financiële instellingen en zakelijke diensten, 2 sectoren die een belangrijk aandeel hebben binnen de regionale economie. Verder kent de regio Groot-Amsterdam ook een relatief forse groei van het aantal stoppers (+9%, landelijk 0%). De economie van het gebied is dus breed geraakt, wat ook terug te zien is in de lage score op conjunctuur.
- De Utrechtse regio is het andere Randstedelijke deel dat relatief sterk geraakt is door de crisis. Het groeitempo van de bedrijvigheid is vergelijkbaar met Groot-Amsterdam. Het aantal startende bedrijven is licht gedaald (-2%), het aantal stoppers tegelijkertijd

relatief sterk gegroeid (+8%). De verklaring hiervoor ligt net als in de regio Groot-Amsterdam in de relatief sterke afname van de groei in de groothandel, zakelijke diensten en cultuur, sport en recreatie. De Utrechtse ondernemers zijn wel iets minder negatief over de conjunctuur.

- Het zuidelijk deel van de Randstad heeft weliswaar minder dan het noordelijk deel, maar nog steeds flink de negatieve effecten van de coronacrisis gevoeld. In de Haagse regio zagen vooral adviesdiensten opdrachten van de overheid wegvallen. Voor de Rotterdamse regio heeft dit vooral te maken met het grote aandeel logistiek.
- Regio's buiten de Randstad zijn over het geheel beschouwd minder geraakt door de pandemie. Deze regio's kennen vaak een groter aandeel in de sectoren land- en tuinbouw, logistiek en industrie. Sectoren waar het groeitempo van de bedrijvigheid is toegenomen.
- Binnen de perifere regio's lijken vooral de meer toeristische gebieden het beter te doen. Zij zullen geprofiteerd hebben van het sterk aantrekkende binnenlands toerisme. De regio's Zuid-Limburg en Zuidwest-Friesland zijn daar goede voorbeelden van.
- Ondanks corona zijn er in de coronaperiode landelijk gezien iets meer personen een bedrijf gestart dan in de periode voor corona. Het aantal stoppers is gelijk gebleven. Het aantal faillissementen is flink afgenomen (-30%). Over deze laatste toch opmerkelijke ontwikkeling is al veel in de pers verschenen, deze hangt samen met de overheidssteun voor bedrijven.
- Tussen regio's zien we verschillen in ontwikkelingen in het aantal starters en stoppers (bijlage 3). Bij starters loopt dit uiteen van een daling in Oost-Groningen en Alkmaar en omstreken van -4% tot een stijging van 17% in Zeeuws-Vlaanderen. Dit is ook de enige regio waar het aantal faillissementen gelijk is gebleven. In alle andere regio's is dit aantal gedaald. Zuidwest-Overijssel kende de sterkste daling (-69%).
- De cijfers over de bedrijvendynamiek geven per saldo toch een positief beeld. We weten ook dat steunmaatregelen daarop van invloed zijn geweest. Als we kijken naar hoe ondernemers oordelen over de conjunctuur (bijlage 2) dan zien we een veel somberder beeld. In alle regio's zien we voor omzet, winst, investeringen en personeelssterkte een daling van het sentiment bij ondernemers. Ondanks alle overheidsmaatregelen die erop gericht zijn personeel in dienst te houden zijn ondernemers gemiddeld genomen somber over de ontwikkeling van de werkgelegenheid in hun bedrijf.

Reflectie door Otto Raspe

(Hoofd RaboResearch Regio's, Innovatie, Duurzaamheid en Ondernemerschap, Rabobank)

Achter macro-economische ontwikkelingen gaan grote regionale verschillen schuil. Ook in de economische impact van de corona-crisis (zo lieten cijfers van de Rabobank en het CBS al zien). Niet elke regio blijkt even hard getroffen en niet elke regio is even veerkrachtig in haar herstel. De nieuwe cijfers van KVK bevestigen dat beeld en vullen dit aan. Vooral door met een grootschalige enquête naar het oordeel van ondernemers te vragen, krijgen we inzicht in de verwachtingen rondom winst, omzet, investeringen en personeel per regio. Daarnaast wordt de ontwikkeling van het aantal bedrijfsvestigingen uitgesplitst in starters, stoppers en faillissementen. Rijke informatie, die bijdraagt aan het kunnen voeren van een nauwkeuriger gebiedsspecifiek beleid. Zeker omdat de regionale verschillen niet alleen door de economische specialisaties van regio's kunnen worden verklaard. Regionale omstandigheden blijken belangrijk voor economische omstandigheden.

2 dingen vallen me op. Ten eerste zijn ondernemers in de grootstedelijke regio's van de Randstad in het coronajaar pessimistischer dan daarbuiten. Dat heeft te maken met de grote impact van de corona-crisis in die regio's. Zo zat de economie van de regio Amsterdam echt meer op slot dan elders. Niet alleen door het wegvallen van internationale bezoekers en handel, maar ook omdat daar de horeca, toeristische en culturele activiteiten veel lastiger waren te organiseren dan bijvoorbeeld in Friesland of Zeeland, waar meer ruimte is. In die regio's zagen we vorig jaar zomer al deels herstel.

Daarnaast blijkt ook de onderliggende bedrijvendynamiek buiten de grootstedelijke regio's minder hard tot stilstand gekomen dan in de grote steden in de Randstad. Neem Brainport Eindhoven. Deze regio toont relatief meer starters, minder stoppers en relatief weinig faillissementen. Een relatief gunstige dynamiek dus. Een duidelijke indicatie dat het regionale ecosysteem gunstige omstandigheden biedt voor bedrijven, zelfs in een economische crisis.

Kortom, willen we goed economisch beleid voeren, dan moeten we aansluiten bij de opgaven waar regio's voor staan. Zowel in herstel, als bij groei. Daar helpen de inzichten van KVK bij.

Bijlagen

Bijlage 1: Overzicht COROP-regio's

De nummers komen overeen met de nummers op het kaartbeeld op pagina 6

Legenda COROP-regio's

1. Groot-Amsterdam	25. Overig Zeeland
2. Utrecht	26. Noord-Overijssel
3. Agglomeratie Leiden en Bollenstreek	27. Achterhoek
4. Agglomeratie Haarlem	28. Noord-Limburg
5. Alkmaar en omgeving	29. Zuidwest-Drenthe
6. Zaanstreek	30. Overig Groningen
7. Agglomeratie 's-Gravenhage	31. West-Noord-Brabant
8. Het Gooi en Vechtstreek	32. Zuidoost-Friesland
9. IJmond	33. Delfzijl en omgeving
10. Delft en Westland	34. Noord-Drenthe
11. Flevoland	35. Zuidoost-Drenthe
12. Zuidwest-Gelderland	36. Midden-Limburg
13. Zuidoost-Zuid-Holland	37. Noord-Friesland
14. Veluwe	38. Zuid-Limburg
15. Groot-Rijnmond	39. Zuidwest-Friesland
16. Kop van Noord-Holland	40. Zeeuwsch-Vlaanderen
17. Oost-Zuid-Holland	
18. Arnhem/Nijmegen	
19. Midden-Noord-Brabant	
20. Zuidwest-Overijssel	
21. Zuidoost-Noord-Brabant	
22. Oost-Groningen	
23. Twente	
24. Noordoost-Noord-Brabant	

Bijlage 2: Conjunctuur: verschil in ontwikkeling op de onderliggende 4 variabelen: omzet, winstgevendheid, investeringen en personeelssterkte in de coronaperiode ten opzichte van de periode voor corona (in %)

COROP-regio	Omzet	Winst	Investerings	Personeel	Gemiddeld
Groot-Amsterdam	-23	-30	-31	-23	-27
Utrecht	-20	-22	-26	-18	-21
Agglomeratie Leiden en Bollenstreek	-30	-26	-25	-25	-27
Agglomeratie Haarlem	-29	-28	-27	-17	-25
Alkmaar en omgeving	-19	-14	-11	-12	-14
Zaanstreek	-15	-7	-26	-15	-16
Agglomeratie 's-Gravenhage	-30	-18	-9	-14	-18
Het Gooi en Vechtstreek	-23	-21	-18	-19	-20
IJmond	-1	27	-32	-14	-5
Delft en Westland	-27	-21	-27	-18	-23
Flevoland	-19	-19	-24	-18	-20
Zuidwest-Gelderland	-12	-16	-23	-11	-15
Zuidoost-Zuid-Holland	-27	-16	-19	-20	-21
Veluwe	-27	-22	-22	-16	-22
Groot-Rijnmond	-22	-21	-22	-16	-20
Kop van Noord-Holland	-17	-20	-24	-15	-19
Oost-Zuid-Holland	-22	-17	-21	-16	-19
Arnhem/Nijmegen	-26	-26	-20	-19	-23
Midden-Noord-Brabant	-25	-26	-28	-12	-23

COROP-regio	Omzet	Winst	Investerings	Personeel	Gemiddeld
Zuidwest-Overijssel	-18	-11	-3	-14	-11
Zuidoost-Noord-Brabant	-17	-21	-24	-10	-18
Oost-Groningen	-16	-12	-18	-15	-15
Twente	-20	-26	-20	-17	-21
Noordoost-Noord-Brabant	-19	-27	-23	-15	-21
Overig Zeeland	-17	-20	-22	-10	-18
Noord-Overijssel	-17	-15	-9	-12	-13
Achterhoek	-24	-27	-26	-18	-24
Noord-Limburg	-17	-19	-23	-13	-18
Zuidwest-Drenthe	-16	-13	-21	-19	-17
Overig Groningen	-20	-9	-16	-12	-14
West-Noord-Brabant	-21	-22	-21	-17	-20
Zuidoost-Friesland	-13	-13	-32	-8	-16
Delfzijl en omgeving	-16	-16	-14	-10	-14
Noord-Drenthe	-16	-14	-28	-13	-18
Zuidoost-Drenthe	-32	-25	-22	-14	-23
Midden-Limburg	-23	-19	-28	-16	-22
Noord-Friesland	-22	-12	-16	-10	-15
Zuid-Limburg	-16	-23	-24	-5	-17
Zuidwest-Friesland	-11	-23	-28	-11	-18
Zeeuwsch-Vlaanderen	-18	-34	-30	-8	-23

Bijlage 3: Starters, stoppers en faillissementen: verschil in ontwikkeling tussen de coronaperiode en de periode voor corona (in %)

COROP-regio	Starters			Stoppers			Faillissementen		
	Voor Corona	In Corona	Vershil	Voor Corona	In Corona	Vershil	Voor Corona	In Corona	Vershil
Achterhoek	4717	5061	7%	3382	3183	-6%	97	72	-26%
Agglomeratie Haarlem	4975	4874	-2%	2895	3187	10%	59	46	-22%
Aggl. Leiden en Bollenstreek	6916	6777	-2%	3900	4190	7%	90	63	-30%
Agglomeratie 's-Gravenhage	22494	22182	-1%	11641	11964	3%	250	161	-36%
Alkmaar en omgeving	4365	4201	-4%	2613	2716	4%	56	51	-9%
Arnhem/Nijmegen	12424	12529	1%	7831	7794	0%	195	164	-16%
Delften Westland	4116	4227	3%	2245	2286	2%	74	45	-39%
Delfzijl en omgeving	457	479	5%	322	284	-12%	9	10	11%
Flevoland	8424	8469	1%	4968	5030	1%	137	101	-26%
Groot-Amsterdam	42168	41678	-1%	22599	24542	9%	424	419	-1%
Groot-Rijnmond	30259	31147	3%	16485	16589	1%	466	331	-29%
Het Gooi en Vechtstreek	5351	5337	0%	3528	3778	7%	100	68	-32%
IJmond	3129	3194	2%	1883	1901	1%	42	23	-45%
Kop van Noord-Holland	5447	5380	-1%	3382	3242	-4%	88	60	-32%
Midden-Limburg	3126	3365	8%	2222	2023	-9%	84	49	-42%
Midden-Noord-Brabant	8087	8446	4%	5015	4789	-5%	142	75	-47%
Noord-Drenthe	2280	2347	3%	1781	1601	-10%	43	40	-7%
Noord-Friesland	4206	4740	13%	2816	2666	-5%	58	56	-3%
Noord-Limburg	3591	3947	10%	2399	2295	-4%	91	43	-53%
Noordoost-Noord-Brabant	10469	11405	9%	6858	6766	-1%	182	117	-36%

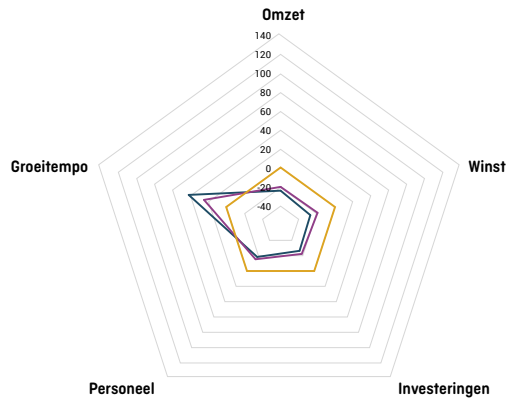
COROP-regio	Starters			Stoppers			Faillissementen		
	Voor Corona	In Corona	Vershil	Voor Corona	In Corona	Vershil	Voor Corona	In Corona	Vershil
Noord-Overijssel	5065	5423	7%	3469	3283	-5%	97	67	-31%
Oost-Groningen	1409	1359	-4%	1085	1001	-8%	31	28	-10%
Oost-Zuid-Holland	4916	5093	4%	3105	3105	0%	61	50	-18%
Overig Groningen	6286	6635	6%	4069	3764	-7%	97	59	-39%
Overig Zeeland	3935	4061	3%	2597	2346	-10%	75	31	-59%
Twente	8540	8760	3%	5623	5317	-5%	193	129	-33%
Utrecht (regio)	26412	26010	-2%	15542	16839	8%	403	243	-40%
Veluwe	10420	10849	4%	6606	7358	11%	158	113	-28%
West-Noord-Brabant	10211	10687	5%	7123	6324	-11%	219	151	-31%
Zaanstreek	3335	3390	2%	1809	1991	10%	43	43	0%
Zeeuwsch-Vlaanderen	1150	1351	17%	856	742	-13%	27	21	-22%
Zuid-Limburg	7105	7643	8%	5422	4902	-10%	168	119	-29%
Zuidoost-Drenthe	1920	2046	7%	1513	1319	-13%	68	25	-63%
Zuidoost-Friesland	2362	2432	3%	1725	1455	-16%	46	32	-30%
Zuidoost-Noord-Brabant	12687	13547	7%	8086	7565	-6%	228	153	-33%
Zuidoost-Zuid-Holland	5694	5714	0%	3377	3292	-3%	96	65	-32%
Zuidwest-Drenthe	1598	1753	10%	1175	1076	-8%	24	19	-21%
Zuidwest-Friesland	1746	2007	15%	1362	1196	-12%	27	24	-11%
Zuidwest-Gelderland	3738	3941	5%	2400	2408	0%	91	44	-52%
Zuidwest-Overijssel	2191	2303	5%	1488	1398	-6%	59	18	-69%
Gemiddeld	307721	314789	2%	187197	187507	0%	4898	3428	-30%

Bijlage 4: Ontwikkeling van het groeitempo bedrijvigheid per sector: verschil tussen de coronaperiode en de periode voor corona (in %)

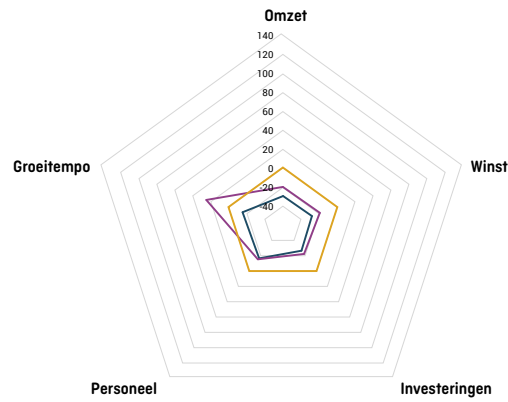
Sector	Voor Corona	In Corona	Vershil absoluut	Vershil
Land- en tuinbouw	1007	1850	843	84%
Energie, water en milieu	459	394	-65	-14%
Industrie	3415	4713	1298	38%
Bouw	19201	20091	890	5%
Detailhandel	11709	26907	15198	130%
Groothandel	-404	-1387	-983	-243%
Logistiek	3611	5938	2327	64%
Horeca	5230	4223	-1007	-19%
ICT en media	5968	6012	44	1%
Cultuur, sport en recreatie	7195	4658	-2537	-35%
Gezondheid	16488	17793	1305	8%
Financiële instellingen	-434	-552	-118	-27%
Zakelijke diensten	30161	20567	-9594	-32%
Persoonlijke dienstverlening	4152	5275	1123	27%
Overig	11676	10958	-718	-6%
Gemiddeld	119434	127440	8006	7%

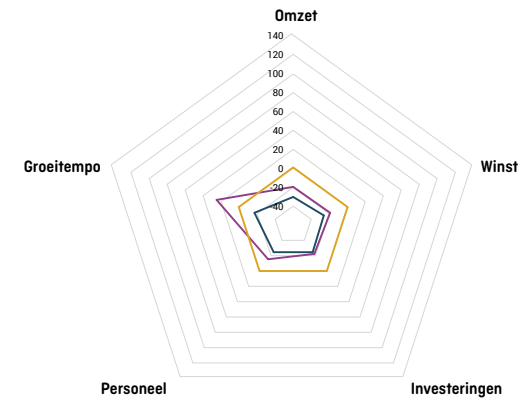
Bijlage 5: Overzicht per COROP-regio

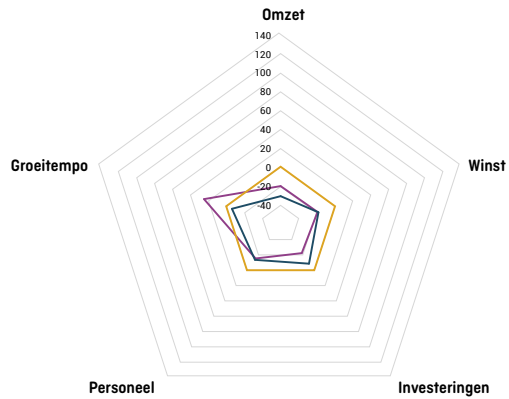
— Achterhoek — Alle regio's gemiddeld

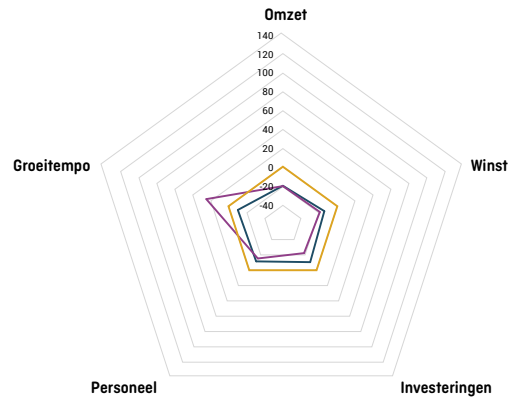
— Agglomeratie Haarlem — Alle regio's gemiddeld

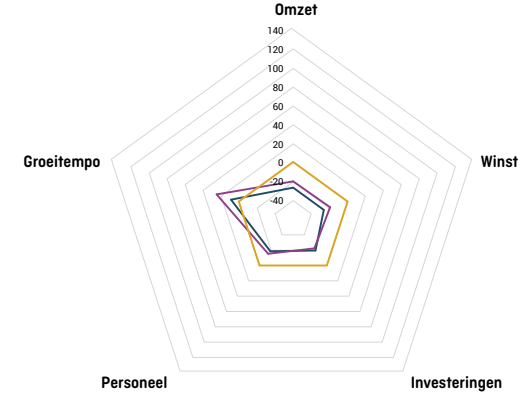
— Agglomeratie Leiden en Bollenstreek — Alle regio's gemiddeld

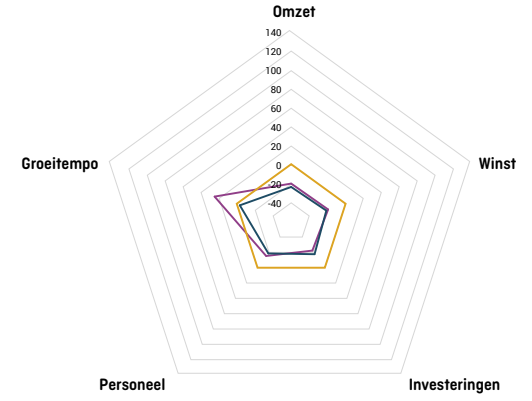
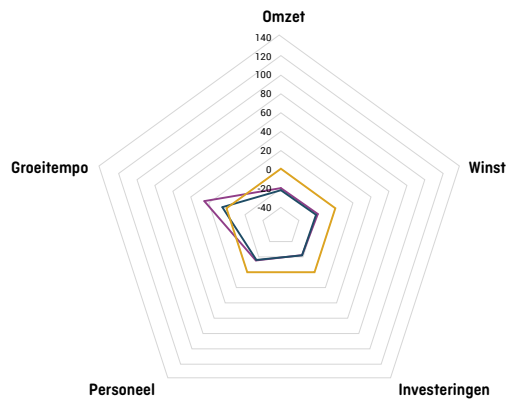
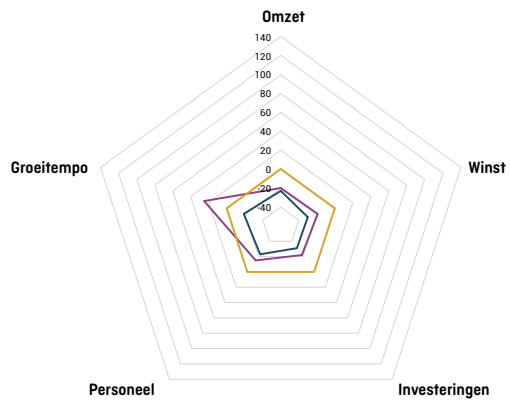
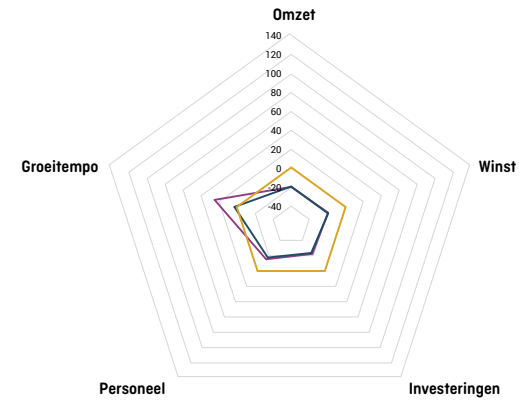
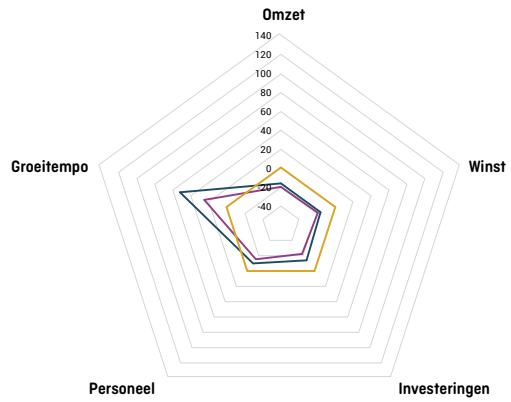
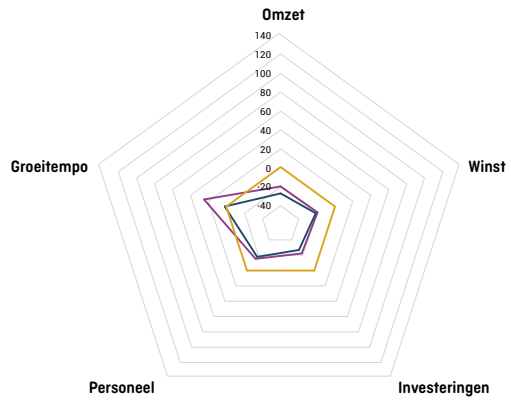
— Agglomeratie 's-Gravenhaghe — Alle regio's gemiddeld

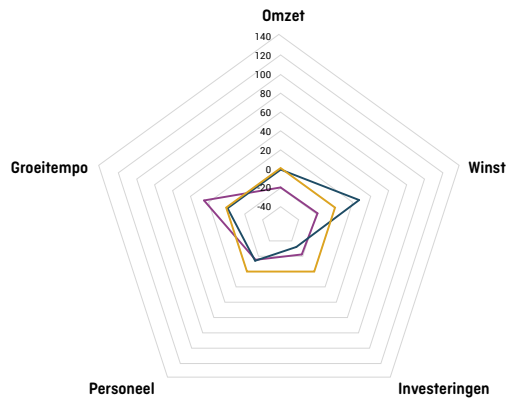

— Alkmaar en omgeving — Alle regio's gemiddeld

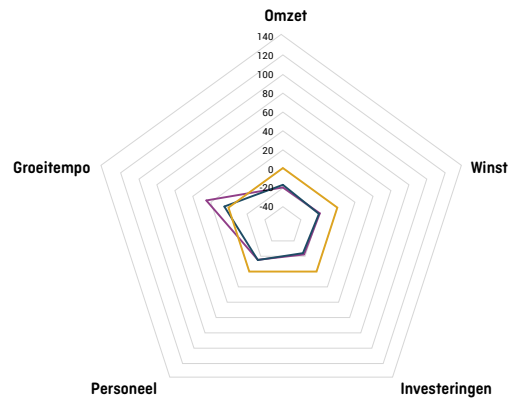

— Arnhem/Nijmegen — Alle regio's gemiddeld

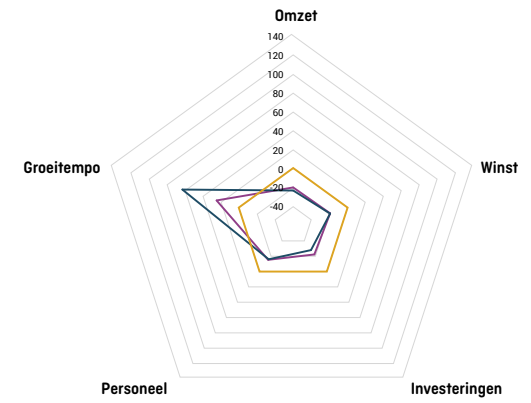

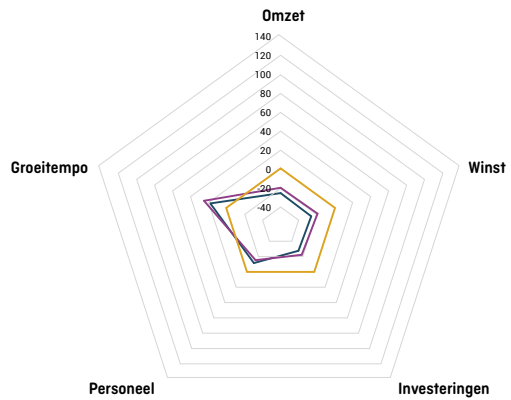
— IJmond — Alle regio's gemiddeld

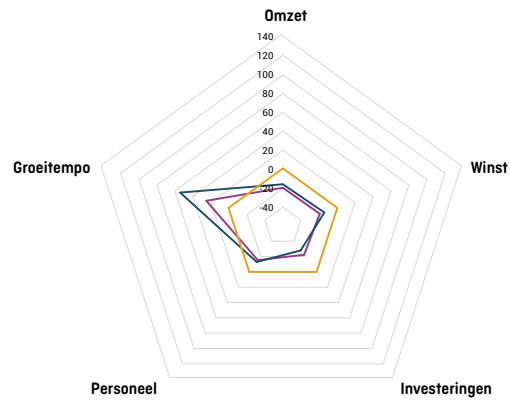
— Kop van Noord-Holland — Alle regio's gemiddeld

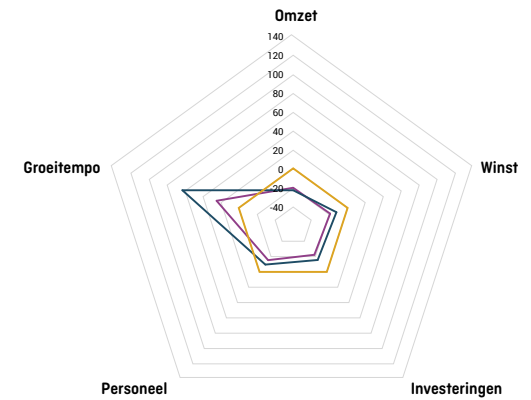
— Midden-Limburg — Alle regio's gemiddeld

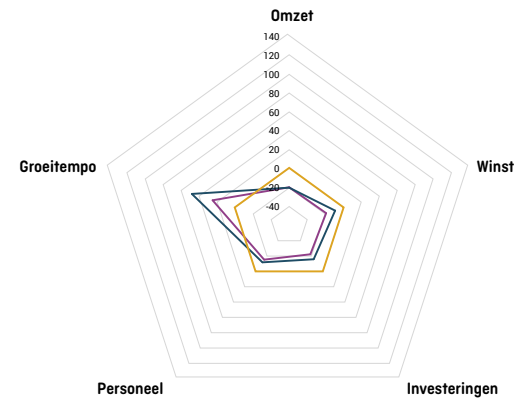
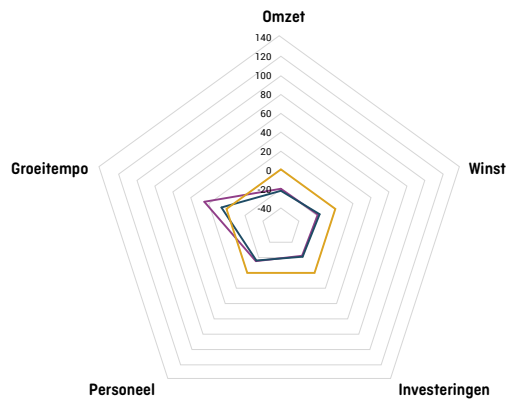
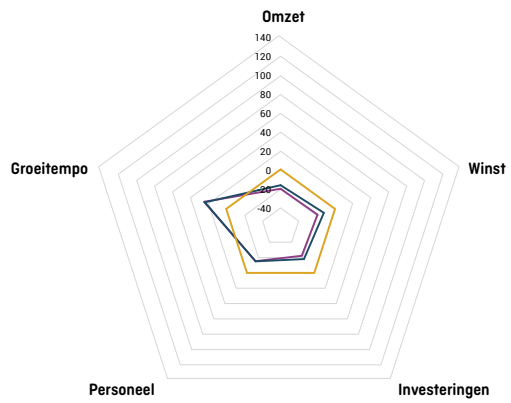
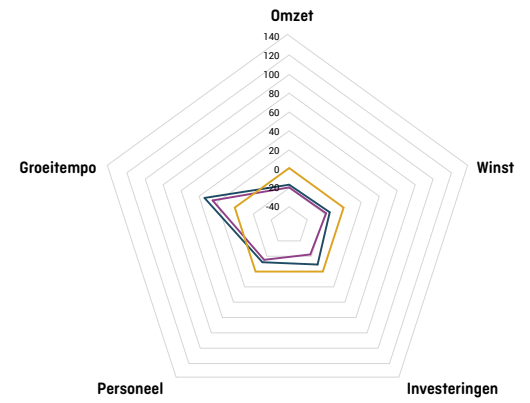
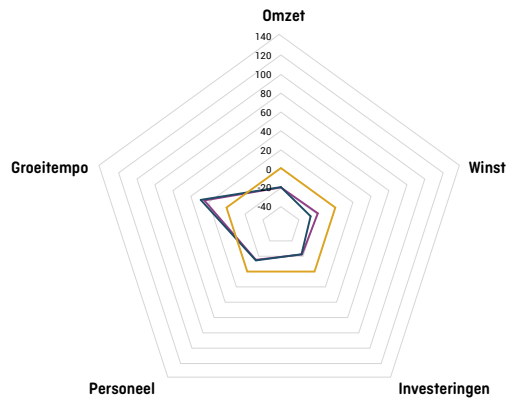
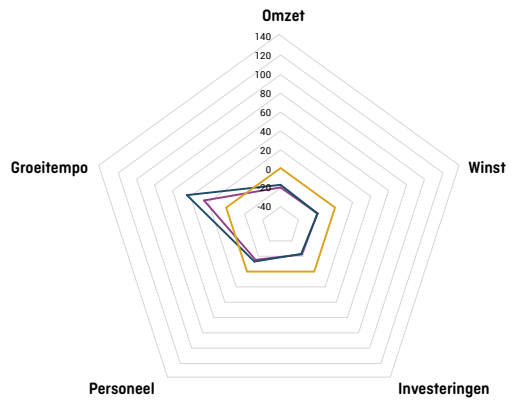
— Midden-Noord-Brabant — Alle regio's gemiddeld

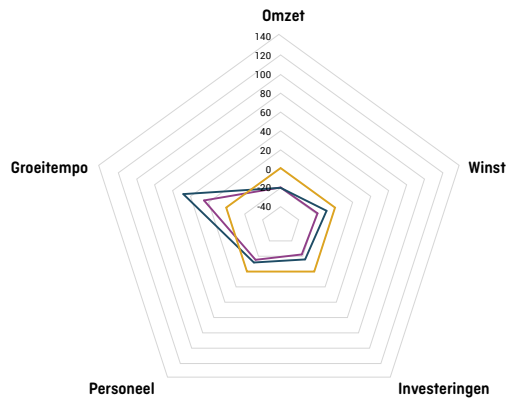

— Noord-Drenthe — Alle regio's gemiddeld

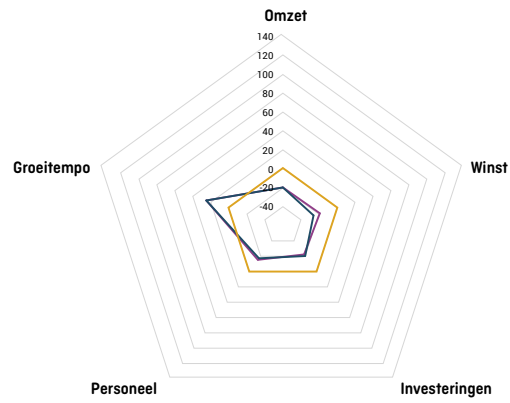

— Noord-Friesland — Alle regio's gemiddeld

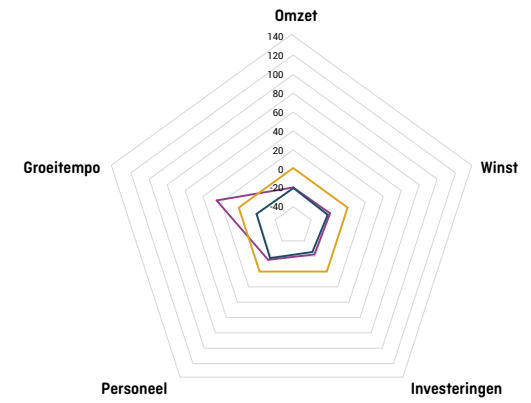

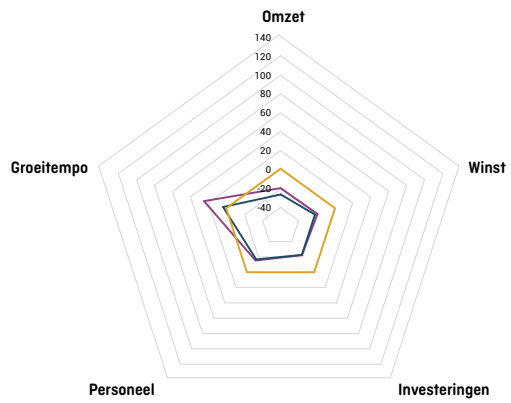
Overig Zeeland Alle regio's gemiddeld

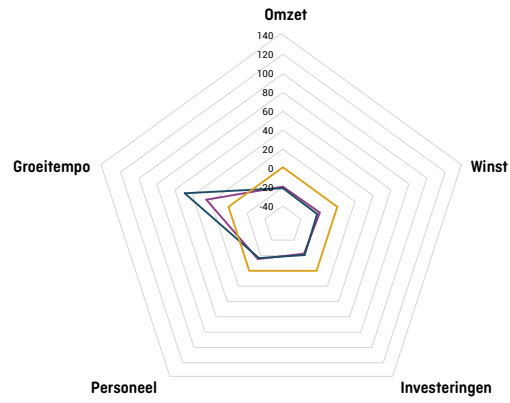
Twente Alle regio's gemiddeld

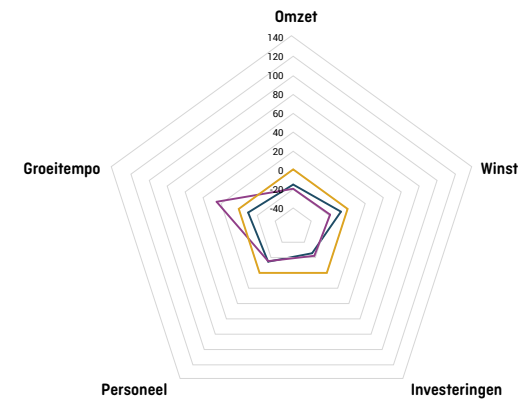
Utrecht Alle regio's gemiddeld

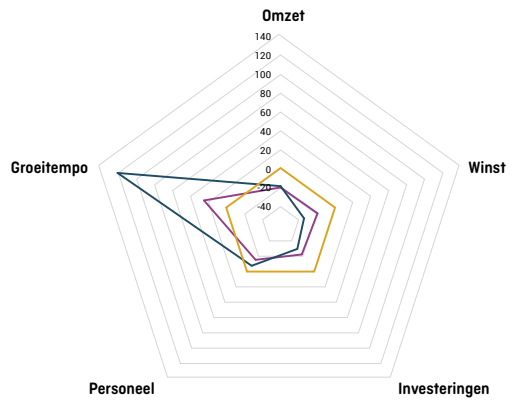
Veluwe Alle regio's gemiddeld

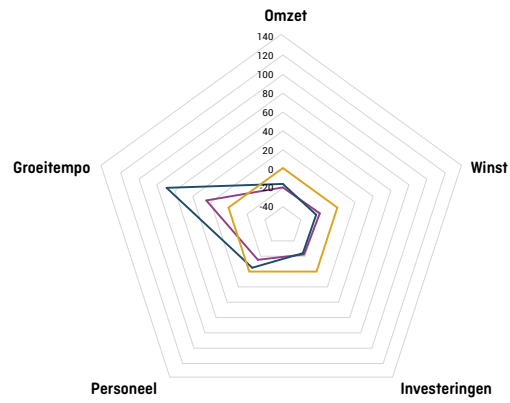
West-Noord-Brabant Alle regio's gemiddeld

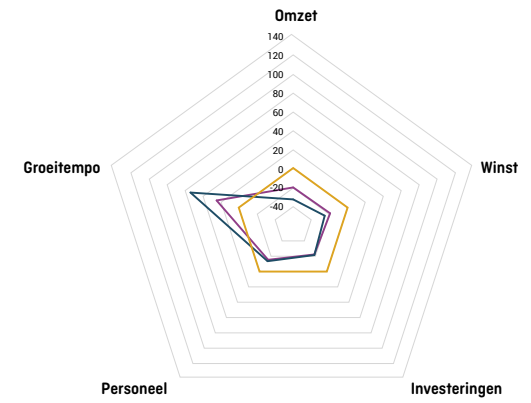
Zaanstreek Alle regio's gemiddeld

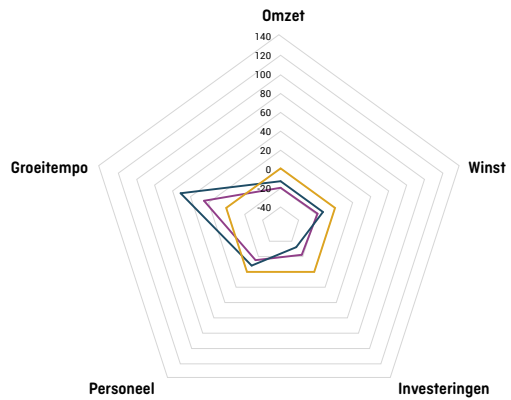
— Zeeuwsch-Vlaanderen — Alle regio's gemiddeld

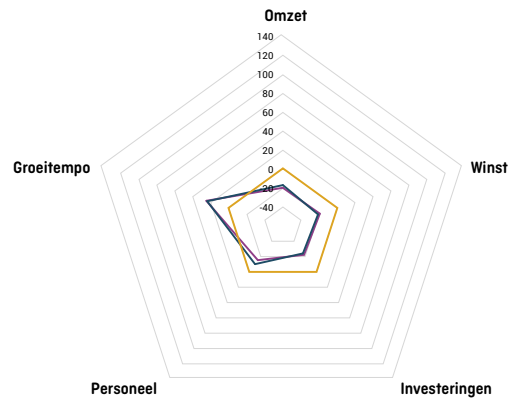
— Zuid-Limburg — Alle regio's gemiddeld

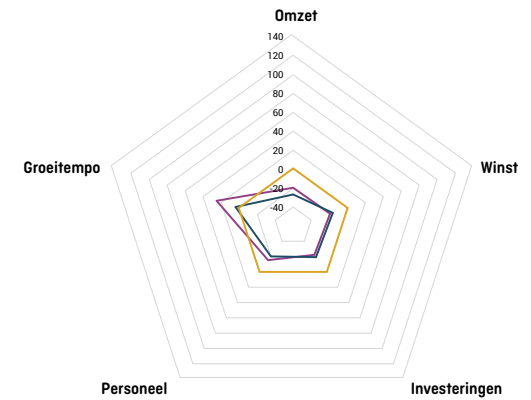
— Zuidoost-Drenthe — Alle regio's gemiddeld

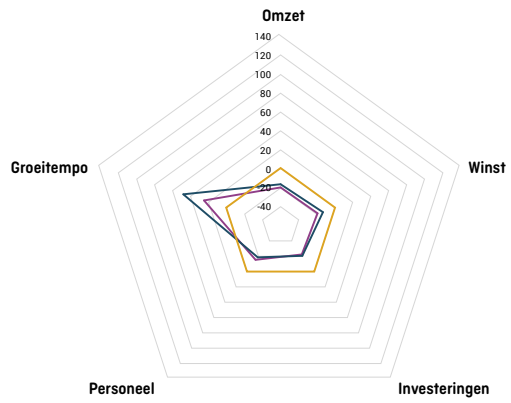
— Zuidoost-Friesland — Alle regio's gemiddeld

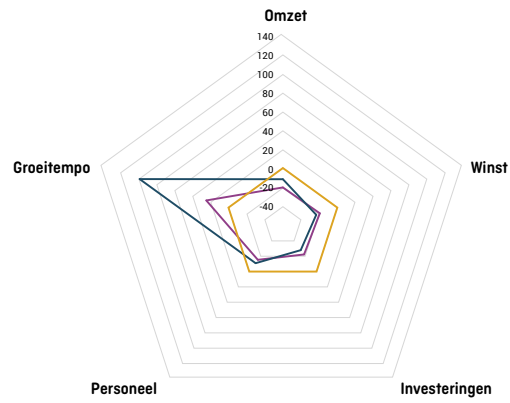
— Zuidoost-Noord-Brabant — Alle regio's gemiddeld

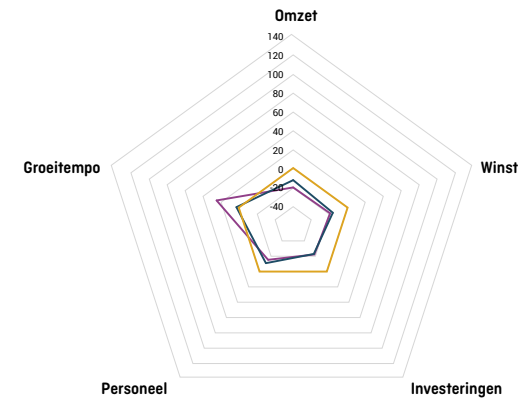
— Zuidoost-Zuid-Holland — Alle regio's gemiddeld

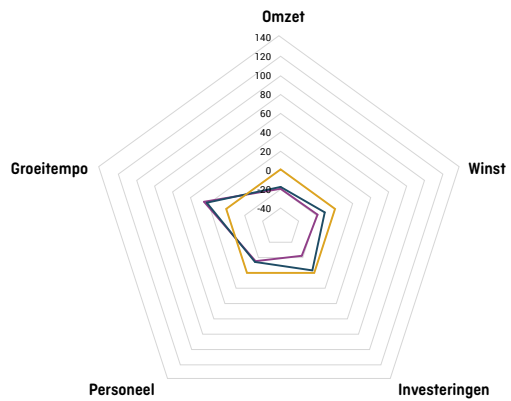
— Zuidwest-Drenthe — Alle regio's gemiddeld

— Zuidwest-Friesland — Alle regio's gemiddeld

— Zuidwest-Gelderland — Alle regio's gemiddeld

— Zuidwest-Overijssel — Alle regio's gemiddeld

Bijlage 6: Definities

Conjunctuur (omzet, winst, investeringen en personeelssterkte)

De cijfers zijn afkomstig uit de Conjunctuurenquête Nederland (COEN). De COEN brengt voor het Nederlandse bedrijfsleven 4 keer per jaar de belangrijkste ontwikkelingen en verwachtingen in kaart, uitgesplitst naar regio, bedrijfstak en bedrijfsgrootte.

De COEN is een gezamenlijk onderzoek van het CBS, KVK, EIB, MKB-Nederland en VNO-NCW, met de steun van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat.

De COEN werkt met saldo's. Een saldo ontstaat door het percentage ondernemers dat zijn ervaring of verwachting als negatief ziet, af te trekken van het percentage dat een positieve ervaring of verwachting meldt. Als bijvoorbeeld 10 procent van de ondernemers een dalende omzet had en 20 procent een stijgende omzet, ontstaat een saldo van +10 procent. Het saldo geeft aan of de stemming onder ondernemers positief of negatief is en in welke mate.

De COEN wordt gehouden onder het niet-financiële bedrijfsleven. Dit is een samentelling van secties A) Landbouw, bosbouw en visserij, B) Winning van delfstoffen, C) Industrie, F) Bouwnijverheid, G) Groot- en detailhandel; reparatie van auto's, H) Vervoer en opslag, I) Logies-, maaltijd- en drankverstrekking, J) Informatie en communicatie, L) Verhuur van en handel in onroerend goed, M) Advisering, onderzoek en overige specialistische zakelijke dienstverlening, N) Verhuur van roerende goederen en overige zakelijke dienstverlening, R) Cultuur, sport en recreatie, S) Overige dienstverlening.

Groeitempo bedrijvigheid

Voor deze data geldt het volgende (tenzij anders vermeld):

- De gegevens hebben als basis de registratiedatum in het Handelsregister.
- Bedrijven zonder werknemers of in de sectoren zakelijk beheer, overig en onbekend zijn uitgesloten als economisch inactief.
- Bedrijven = ondernemingen = hoofd + nevenvestigingen. Hoofdvestiging = Hoofdkantoor, hoofdkwartier, hoofdzetel. Nevenvestiging = Vestiging (filiaal) van onderneming op een andere plaats dan hoofdvestiging.
- Verschil in groei betekent: groeivertraging (negatief) of groeiversnelling (positief).
- Starters: aantal startende hoofd- en nevenvestigingen
- Stoppers: aantal opgeheven hoofd- en nevenvestigingen
- Faillissementen: aantal uitgesproken faillietverklaringen op hoofd- en nevenvestigingen
- COROP-regio: Nederland is ingedeeld in 40 COROP-gebieden die bestaan uit meerdere aangrenzende gemeenten. De indeling in COROP-gebieden is een regionaal niveau tussen provincies en gemeenten in.

Kijk op:
<https://diensten.kvk.nl/NAU>

